

Wieczorem w duszpasterstwie akademickim dominikanów niektórzy prelegenci spotkali się ze studentami, aby pochylić się nad problemami zła i cierpienia na tle Księgi Hioba.

Absolutną nowością „Święta Biblii” były różne wydarzenia towarzyszące:

- 1) Przegląd filmów inspirowanych Biblią w Klubie Studenckim „Zak”.
- 2) „Światło Biblii” — wystawa malarstwa E. Repczyńskiego w Ratuszu.
- 3) „Biblia mego serca i oka” — sceny biblijne w wyobraźni dzieci, młodzieży, więźniów i plastyków (Państw. Wyższa Szkoła Sztuk Plas.).
- 4) Premiera *Biesów* F. Dostojewskiego w reż. K. Babickiego w Teatrze „Wybrzeże” w Gdańsku.
- 5) „Moja Biblia”: twórcy o swoich spotkaniach z Pismem św. (kościół św. Bartłomieja — Gdańsk).

6) Gustowne a nowoczesne afisze informujące o „Święcie Biblii” oraz artystycznie wydrukowane programy. Wyjaśniały one sens „Święta Biblii”: „Święto Biblii” to idea, która powstała w głowach literatów. Stwierdzili oni, że polski katolicyzm potrzebuje bliższego spotkania z tą Księgą. Znajomość Biblii jest w polskiej tradycji niewielka...

Fundacja PRO ARTE SACRA podjęła myśl i zaprosiła kilka znaczących ośrodków nauki i kultury do zorganizowania serii zdarzeń kulturalnych, które pozwolą Biblii wyjść poza mury świątyń i uczynić ją inspiracją dyskusji, filmów, sztuk plastycznych, teatru i codziennego życia”.

7) Nowością było również — co trzeba mocno podkreślić — znalezienie sponsorów wydarzeń „Święta Biblii”. Jacy to sponsorzy? Ministerstwo Kultury i Sztuki, Metropolita Gdański, kilka firm niemieckich z Bawarii, „Prasa Gdańska” spółka — która też szeroko informowała społeczeństwo o wydarzeniach „Święta Biblii”, podobnie jak Radio Gdańsk i TV Gdańsk oraz katolickie Radio PLUS z Gdańska. Organizatorów również wspierały miejscowe władze: Wojewódzki Wydział Kultury w Gdańsku, jak również Wydziały Miejskie Kultury w Gdańsku i Sopocie.

Kraków

KS. KAZIMIERZ BUKOWSKI

Ks. Norbert Mendecki

KRONIKA ARCHEOLOGICZNA:

ELEFANTYNA — W SETNĄ ROCZNICĘ ODKRYCIA

W r. 1993 mija setna rocznica od czasu, kiedy na „rynku naukowym” pojawiły się pierwsze papirusy z Elefantyny. Warto w stulecie zwrócić uwagę na zapomniane już odkrycie. Obszerną pracą na ten temat opublikował W. Witakowski, *Aramejskie papirusy z Elefantyny i ich znaczenie historyczne*, „Przegląd Orientalistyczny” 1 (97) (1976) 57—67.

Na wyspie Nilu, Elefantynie, leżącej naprzeciw Syene (dzisiejszy Asuan) znajdowało się w V w. przed Chr. żydowskie osiedle składające się głównie z żołnierzy na służbie Egipcjan. O ich życiu i religii dowiadujemy się z licznych aramejskich papirusów. Chociaż już w r. 1893 Ch. E. Wilbour nabył pierwsze papirusy pochodzące z Elefantyny, dopiero dotarły one w r. 1947 do muzeum Brooklyn. W r. 1953 opublikował je w całości

E. G. Kraeling. Wcześniej publikowano jedynie fragmenty: 1898 uniwersytecka biblioteka w Strasburgu nabyła fragment papirusu, opublikowanego przez J. Eutinga. A. H. Sayce nabył inny fragment papirusu zimą roku 1900/1901. W r. 1904 pojawiło się na rynku w Asuanie 10 papirusów, pochodzących rzekomo z Asuanu. O. Rubensohn stwierdził, że owe papirusy pochodzą z Elefantyny. Sam odkrył jeszcze inne, w czasie wypraw archeologicznych w latach 1905, 1907 i 1908. Znalezione papirusy zawierają głównie tekst aramejski, mała część grecki. Tematycznie dotyczą w zasadzie traktatów ślubnych i dokumentów handlowych. Aramejskie papirusy pochodzą z lat 494—400 przed Chr. i były własnością osiedla żydowskiego, istniejącego już w VII w. przed Chr. Pośród papirusów mamy: dwa szkice podania, notatki zaopatrzenia osiedla w zboże, oficjalny list króla perskiego dotyczący święta Paschy, umowy ślubne, kupna i dzierżawy, wykaz osób, dwa teksty literackie — sentencje Achikara i epigraf Behistuna oraz inne. W świetle tychże papirusów lepiej rozumiemy tło historyczno-polityczne i religijne Księgi Ezdrasza i Nehemiasza. Aramejski język papirusów odpowiada językowi aramejskich części Ksiąg Ezdrasza i Nehemiasza. To wskazuje na pochodzenie z tego samego okresu. Papirusy (zwłaszcza Pap. Cowley 21 — królewskie rozporządzenie odnośnie Paschy oraz Pap. Cowley 32 — pozwolenie na odbudowę świątyni) potwierdzają fakt, że polityką rządu perskiego było popieranie żydowskiej religii. Ten aspekt polityki perskiej znany był dotychczas z Ezd 7,12—26. Papirus Cowley 21 świadczy o tym, że reforma deuteronomiczna (por. zwłaszcza Pwt 12 i inne) nie została w pełni przeprowadzona (por. też Wj 12,1—14 (P); Kpł 23,5—8 (P) i inne). Kolonia żydowska posiadała nie tylko własną świątynię, ale także świętowała Paschę, Święto Przaśników, co sprzeciwiało się deuteronomicznemu Prawu oraz ustalonym przez nie datom (por. Kpł 23,5—9). Papirus Cowley 30,29 z r. 407 przed Chr. wymieniający imię namiestnika Samarii Sanballata (por. Ne 2,10 i inne) rozstrzygnął trwającą dotychczas dyskusję na temat daty przybycia Ezdrasza do Jeruzolimy. Ową wydarzenie miało miejsce nie w r. 458 przed Chr. (siódmy rok rządów Artakserksesa I), lecz za czasów Artakserksesa II w r. 398 przed Chr.

Aramejskie papirusy potwierdzają istnienie na wyspie Nilu świątyni poświęconej Bogu Jahu, która istniała już w r. 525 przed Chr. to jest w czasie wyprawy Kambyzesa do Egiptu. Władca perski nie tylko oszczędził świątynię żydowską, lecz umożliwił jej dalszą egzystencję, poprzez akta zatwierdzające legalność (EP 30, 14n; EP 32,3nn). Ponieważ w świątyni składano ofiary zwierzęce, było to niejako konkurencją dla sąsiedniej egipskiej świątyni Boga Chnum (bóg-baran). Nic więc dziwnego, że w korzystnej sytuacji w r. 410 przed Chr. świątynia żydowska została zburzona (EP 30,4—14). Osiedle żydowskie zwróciło się więc do namiestnika perskiego w Judei Bagoaza z prośbą o pozwolenie na odbudowę świątyni (EP 30). Bagoaz udzielił zezwolenia (EP 32). W r. 406/405 przed Chr. świątynia została odbudowana. Około r. 400 przed Chr. kolonia elefantyńska została rozwiązana, co oznaczało równoczesny koniec egzystencji świątyni. Archeologowie nie natrafili jeszcze na ślady owej świątyni. Papirusy wymieniają następujące części/przedmioty świątynne: 5 bram, kamienne filary, sufit z drzewa cedrowego, okładziny ścienne, wyroby z brązu, ołtarz, srebrne i złote naczynia oraz wieża wielostopniowa (*'gur'* — akkad. *ekurru* — nie znana w Starym Testamencie). EP 44,3 zna też „przysięgę na świątynię” (por. Am 8,14). Oprócz boga Jahu czczono tutaj boga Betel (por. element teoforyczny w imionach osób) oraz boginię Anat-Jahu (EP 44,3), zwaną też Anat-Betel (EP 22,125). Synkretyczny kult mieszkańców kolonii elefantyńskiej potwierdzają również trzy sarkofagi odkopane w r. 1963 niedaleko Asuanu.

LITERATURA

Couroyer B., *Le temple de Yaho et l'orientation dans les papyrus araméens d'Elephantine*, RB 68/1961/524—540; Cowley A. E., *Aramaic Papyri of the Fifth Century B. C.*, Oxford 1923; Gordon C. H., *The Origin of the Jews in Elephantine*, JNES 14(1955)56—58; Grelot P., *Etudes sur le „Papyrus pascal” d'Elephantine*, VT 4 (1954)349—384; tenże, *Documents araméens d'Egypte*, Paris 1972; Kraeling E. G., *The Brooklyn Museum Aramaic Papyri*, New Haven 1953; Vincent A., *La religion des judéo-araméens d'Elephantine*, Paris 1937.

POWSTANIE TOWARZYSTWA BIBLIJNEGO W POLSCE

Dnia 24 listopada 1992 roku ukonstytuowało się w Warszawie Towarzystwo Biblijne w Polsce, które jest kontynuacją i następcą prawnym Brytyjskiego i Zagranicznego Towarzystwa Biblijnego, działającego w naszym kraju od 1816 roku. Nowo powstałe Towarzystwo jest organizacją międzykościelną i niedochodową. Jako organizacja ekumeniczna współpracuje ze wszystkimi Kościołami i Związkami wyznaniowymi w Polsce, oraz krajowymi Towarzystwami Biblijnymi na całym świecie. Jest członkiem Zjednoczonych Towarzystw Biblijnych z siedzibą w Wielkiej Brytanii. Celem działalności Towarzystwa Biblijnego jest tłumaczenie Pisma Świętego na język polski i inne języki, drukowanie i rozpowszechnianie Biblii po najniższej cenie, oraz przyczynianie się do znajomości tekstów biblijnych.

W pierwszym posiedzeniu konstytucyjnym Towarzystwa wzięli udział przedstawiciele z Kościoła Rzymskokatolickiego, Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego, Kościoła Polskokatolickiego, Kościoła Ewangelicko-Reformowanego, Kościoła Starokatolickiego Mariawitów, Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego, Kościoła Chrześcijan Baptystów, Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego i Chrześcijańskiej Społeczności.

Obrady otworzyła i słowo wprowadzające wygłosiła dyrektor Barbara Enholc-Narzyńska. Następnie uczestnicy zebrania uchwalili statut Towarzystwa i dokonali wyboru Komitetu Krajowego, jego Prezydium oraz Komisji Rewizyjnej.

Przewodniczącym Komitetu Krajowego i Prezydium został ks. prof. dr hab. Witold Benedyktowicz z Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Polsce, zastępcę przewodniczącego wybrano ks. mgr Jerzego Banaka z Kościoła Rzymskokatolickiego, skarbnikiem ks. mgr. prot. Mikołaja Lenckewskiego jun. z Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego.

W skład Komisji Rewizyjnej weszli: ks. prof. dr hab. Zachariasz Lyko (Przewodniczący) z Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w R.P., ks. doc. Edward Bałakier z Kościoła Polskokatolickiego w R.P., ks. mgr Waldemar Preiss z Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w R.P.

Sekretarzem Zebrania Konstytucyjnego był prezbiter Krystian Ber z Kościoła Chrześcijan Baptystów.

Komitet Krajowy zatwierdził mgr Barbarę Enholc-Narzyńską na stanowisku Dyrektora Generalnego Towarzystwa Biblijnego w Polsce. Godność patronów Towarzystwa Komitet Krajowy nadał: Metropolicie Bazy-